

LIETUVOS KURČIŲJŲ DRAUGIJA

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

2022 – 06 – 09 Nr.S-31

Kopija:

Neįgaliųjų reikalų departamentui prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

DĖL ĮSTATYMO PROJEKTO DERINIMO

Lietuvos kurčiųjų draugija (toliau – LKD) su pateiktu derinti **Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo projektą** ir teikia šias pastabas/siūlymus/komentarus į kuriuos tikimės, kad bus atsižvelgta:

2 straipsnis

13. **Lietuvių gestų kalba** – asmenų su klausos negalia gimtoji kalba, lygiavertė kitoms gimtosioms kalboms.

Siūlomas pakeitimas:

13. **Lietuvių gestų kalba** – kalba, lygiavertė kitoms gimtosioms kalboms. Lietuvių gestų kalba – tai kurčiųjų gimtoji kalba ir kurčiųjų prigimtinei teisei į kalbą. Lietuvių gestų kalbos vartojimas užtikrina kurtiesiems reikalingų priemonių teikimą, sudaro sąlygas gauti lietuvių gestų kalbos vertimo bei kitas reikalingas paslaugas. **Lietuvių gestų kalbos vartotojas – asmuo, kuris vartoja lietuvių gestų kalbą, tai yra suprantama ne tik kaip kurtieji ir asmenys, turintys klausos negalią, kurie vartoja gestų kalbą, bet ir kiti asmenys** (kurčiųjų šeimos girdintys nariai, lietuvių gestų kalbos vertėjai, specialistai tiesiogiai lietuvių gestų kalbą teikiantys paslaugas ir kiti asmenys). Lietuvių gestų kalbos vartojimas skatinamas užtikrinant tinkamas priemones, sudaromas sąlygos prieinamoms lietuvių gestų kalbos vertimo bei kitoms reikalingoms paslaugoms.

Argumentacija:

Atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos 2, 9, 21, 24 ir 30 straipsnius Lietuva kaip valstybė narė privalo ne tik užtikrinti prieinamumą kurtiesiems per gestų kalbos vertimo paslaugas, bet ir įgyvendinti kitus Jungtinių Tautų Neįgaliųjų teisių konvencijos straipsnius kurie reikalauja (i) pripažinti gestų kalbas kaip lygiavertes kalbas ir **skatinti jų vartojimą**, (ii) **sudaryti sąlygas mokytis gestų kalbos** ir skatinti kurčiųjų bendruomenės kalbinį identitetą, bei (iii) **užtikrinti konkretaus kultūrinio ir kalbinio tapatumo pripažinimą, įskaitant gestų kalbą ir kurčiųjų kultūrą**.

Lietuvių gestų kalbos vartojimas ir paslaugų prieinamumas šiuo metu Lietuvoje užtikrinamas pagal priemones, kurios kitų Europos kurčiųjų asociacijų vertinamos labai teigiamai (Lietuva – pavyzdys kitoms šalims): tai lietuvių gestų kalbos kursai, kuriuos organizuoja Lietuvių gestų kalbos vertimo centro lietuvių gestų kalbos metodinis skyrius. Sudaromos sąlygos prieinamoms lietuvių gestų kalbos vertimo bei kitoms reikalingoms paslaugoms – tai lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos

per Lietuvių gestų kalbos vertimo centrą, atvejo vadybos paslaugos lietuvių gestų kalba – socialines krizes išgyvenantiems asmenims, turintiems klausos negalią teikiama paslauga, psichologo paslaugos lietuvių gestų kalba – individuali ir grupinė psichologinė paslauga asmenims, turintiems klausos negalią, socialinės reabilitacijos paslaugos – informacijos prieinamumas, užimtumas ir kitos reikalingos paslaugos lietuvių gestų kalba. Priemonės ir prieinamumas finansuojamas Neįgaliųjų reikalų departamento prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Gestų kalbos vartotojai teisiškai ir praktiškai suprantami tik kaip kurtieji. Lietuvos teisės aktai, daugiausiai švietimo sektoriuje, suteikia galimybes mokytis ir išmokyti gestų kalbos, taip pat sektoriniuose teisės aktuose kalbama apie kurčiųjų teisę turėti lietuvių gestų kalbos vertėją, tačiau reikia pažymėti, kad sąvoka „gestų kalbos vartotojai“ turi būti suprantama plačiąja prasme ir apimti ne tik pačius kurčiuosius, bet ir jų aplinkoje esančius asmenis. Gestų kalbą vartoja girdintys gestų kalbos vertėjai, kurčiųjų tėvų girdintys vaikai, girdintys tėvai ir giminės, auginantys kurčius vaikus, kochlearinių implantų naudotojai, surdopedagogai, kiti asmenys, teikiantys paslaugas kurčiųjų bendruomenės nariams, kurie kasdienėje veikloje vartoja ir lietuvių gestų kalbą, arba tiesiog asmenys, susiduriantys su kurčiaisiais įvairiose situacijose, taip pat kurčiųjų kolegos darbe ar švietimo įstaigose, kurčiųjų girdintys draugai jų socialiniame rate ir panašiai. Deja, šiandien Lietuvoje nėra nei vieno teisės akto, kuris apibrėžtų lietuvių gestų kalbos vartotojus, o kitose šalyse nėra nurodoma, kad gestų kalbos vartojimas turi būti siejamas su kurtumu. **Būtinamas tinkamas lietuvių gestų kalbos apibrėžimas, kuris gerbia pačią kalbą, užtikrina prieinamumą ir tokia formuluotė turėtų būti vartojama visuose teisės aktuose, kuriuose minima lietuvių gestų kalba.**

17. Prieinamas bendravimo būdas – žodinės, rašytinės, garsinės ir (ar) vaizdinės informacijos perdavimo ir (ar) gavimo būdas naudojant Brailio raštą, garsinę priemonę, lengvai suprantamą kalbą, lietuvių gestų kalbą, prieinamą informacinę aplinką.

Siūlomas pakeitimas:

17. Prieinama bendravimo būdas ir kalba – žodinės, rašytinės, garsinės ir (ar) vaizdinės informacijos perdavimo ir (ar) gavimo būdas naudojant Brailio raštą, garsinę priemonę, lengvai suprantamą kalbą, lietuvių gestų kalbą siekiant užtikrinti informacinės aplinkos prieinamumą ir komunikaciją.

Argumentacija:

Ypatingai svarbu akcentuoti informacinės aplinkos prieinamumo aspektą, nes šiuo metu prie LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos aktyviai veikia darbo grupė dėl informacijos prieinamumo siekiant didinti bei užtikrinti asmenų, turinčių negalią teisę į informacijos prieinamumą. Lietuvių gestų kalba – **nėra tik bendravimo būdas, kadangi Brailio raštas, garsinės priemonės, lengvai suprantama kalba, lietuvių gestų kalba iš esmės skirtingi aspektai, kad juos būtų galima priskirti tik bendravimo būdui.**

4 straipsnis

1. Asmuo su negalia turi teisę į saviraiškos laisvę, įskaitant laisvę reikšti savo nuomonę, ir teisę ieškoti, gauti ir (ar) skleisti informaciją ir (ar) idėjas jo pasirinktu (-ais) prieinamu (-ais) bendravimo būdu (-ais).

Papildyti:

1. Asmuo su negalia turi teisę į saviraiškos laisvę, įskaitant laisvę reikšti savo nuomonę, ir teisę ieškoti, gauti ir (ar) skleisti informaciją ir (ar) idėjas jo pasirinktu (-ais) prieinamu (-ais) bendravimo būdu (-ais) ir **(gimtąja) kalba.**

Argumentacija:

Lietuvių gestų kalba nėra tik bendravimo būdas, todėl turėtų būti įtrauktas punktas – gimtąja kalba. Siūlome remtis išdėstytais argumentais šiame rašte apie lietuvių gestų kalbą.

Lygiagrečiai papildyti:

2. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, užtikrindamos šio straipsnio 1 dalyje nurodytas teises, pagal kompetenciją:

1) pripažįsta asmens su negalia pasirinktą (-us) prieinamą (-us) **kalbą (-as)**, bendravimo būdą (-us) ir siekia sudaryti sąlygas asmeniui su negalia jį (juos) naudoti viešuosiuose santykiuose;

2) teikia asmeniui su negalia viešąją informaciją nemokamai bent vienu asmens su negalia pasirinktu prieinamu bendravimo būdu ir **kalba** lygiai su kitais asmenimis;

3) skatina informacinės visuomenės informavimo priemonių valdytojus sudaryti sąlygas asmeniui su negalia gauti informaciją per informacinės visuomenės informavimo priemones (įskaitant interneto svetaines) asmens su negalia pasirinktu prieinamu bendravimo būdu ir **kalba**;

4) skatina viešuosius ir privačius juridinius asmenis, teikiančius paslaugas visuomenei (įskaitant internetu teikiamas paslaugas), sudaryti sąlygas asmeniui su negalia gauti informaciją apie jų teikiamas paslaugas asmens su negalia pasirinktu prieinamu bendravimo būdu ir **kalba**.

3. Informacijos teikimo asmeniui su negalia prieinamu (-ais) bendravimo būdu (-ais) ir **kalba** rekomendacijas tvirtina socialinės apsaugos ir darbo ministras.

Siūlome papildyti:

6 straipsnis. Asmens su klausos negalia teisė bendrauti ir gauti informaciją lietuvių gestų kalba

1. **Kurtieji** ir asmenys su klausos negalia turi prigimtinę teisę į kalbą ir teisę bendrauti, teikti ir gauti informaciją lietuvių gestų kalba.

2. Valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, užtikrindamos šio straipsnio 1 dalyje nurodytą teisę ir vadovaudamosi valstybės ir visuomenės interesu, visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje visose viešojo gyvenimo srityse plėtoja lietuvių gestų kalbos funkcionavimą, jos išteklių visuotinį prieinamumą, gausinimą ir modernią plėtrą, sudaro sąlygas ir galimybes mokytis lietuvių gestų kalbos ir siekia **užtikrinti paslaugų gavimą tiesiogiai lietuvių gestų kalba (atvejo vadybos, psichologo paslaugos;**

3. Lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų teikimą Asmens su negalia gerovės agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Agentūra) direktoriaus nustatyta tvarka užtikrina Lietuvių gestų kalbos vertimo centras. Direktoriaus nustatoma tvarka **derinama su skėtinėmis kurčiųjų asociacijomis/organizacijomis, kurios atstovauja tiesioginius paslaugos gavėjus.**

4. **Užtikrinama teisė į nemokamas ir nelimituojamas lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugas visose gyvenimo srityse. Vertimo paslaugos yra atliekamos tik Lietuvių gestų kalbos vertimo centro lietuvių gestų kalbos vertėjų.**

Argumentacija:

Svarbu užtikrinti tam tikrų paslaugų gavimą tiesiogiai, t.y. vartojant lietuvių gestų kalbą, o ne per lietuvių gestų kalbos vertimą. Socialinės krizes ir psichologines krizes išgyvenantiems asmenims, turintiems klausos negalią, ypatingai svarbu, kad pagalbos teikimas vyktų lietuvių gestų kalba. Asmenys jaučiasi saugiau, specialistai (atvejo vadybininkai, psichologai) moka lietuvių gestų kalbą, žino kurčiųjų kultūrą, turi darbo patirties, todėl kokybiškiausiai gali suteikti reikiamas paslaugas. Praktinė patirtis rodo, kad savivaldybių, seniūnijų socialiniai darbuotojai, psichologai ar kiti specialistai labai dažnu atveju nukreipia kurčiuosius ir asmenis, turinčius klausos negalią pas šiuo specialistus, nes patys neturi reikiamos kompetencijos ir žinių bei pripažįsta, kad būtinas tiesioginis paslaugos teikimas gimtąja kalba.

Kadangi, kurtieji ir asmenys, turintys klausos negalią yra tiesioginiai lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų gavėjai, būtina, kad aprašai/tvarkos būtų privalomai derinamos su skėtinėmis kurčiųjų asociacijomis/organizacijomis. Praktinė patirtis rodo, kad kartais keičiami aprašai/tvarkos neužtikrina kurčiųjų ir asmenų, turinčių klausos negalią teisių, todėl nevyriausybės organizacijos, turinčios ilgametę patirtį atstovaujant teises, gali pateikti tinkamų siūlymų ar apginti teises jei jos planuojant aprašų/tvarkų keitimą galimai gali būti pažeistos.

Lietuva, savo lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugų sistema ir prieinamumu – pavyzdys kitoms Europos sąjungos valstybėms. Tai ne kartą oficialių susitikimų, vizitų metu pripažino Pasaulio kurčiųjų federacijos, Europos kurčiųjų sąjungos ir Europos valstyvių kurčiųjų lyderiai/vadovai. Tačiau praktinė patirtis rodo, kad atsiranda suinteresuotų grupių ar asmenų, kurie norėdami pasipelnyti ir pasinaudoti asmens negalia, siekia, kad lietuvių gestų kalbos vertimo paslaugos būtų apmokamos paties kliento, ar varžomos/limituojamos. Taip siekiama įgyti galios, nugalinti kurčiuosius ar asmenis, turinčius klausos negalią. Siūloma formuluotė praktiškai jau veikia, tačiau įstatymuose nėra įtvirtinta, todėl siūlome Lietuvai didžiuotis šiuo pasiekimu, kurį bendradarbiaudami sukūrėme visi – tiek valstybinis, tiek nevyriausybinių sektorius ir įtvirtinti pačiame įstatyme.

Esame pasiruošę, kaip visada šiais ir kitais klausimais bendradarbiauti bei norime padėkoti LR Prezidentūrai, LR Vyriausybei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, Neįgaliųjų reikalų departamentui, Lietuvių gestų kalbos vertimo centrui, įstaigoms, politikams, asmenims, kad bendradarbiaudami sukūrėme tiek pokyčių. Tikimės, kad į siūlymus bus atsižvelgta ir toliau kartu kursime pokytį dėl kiekvieno Lietuvos piliečio.

LKD prezidentas

Kęstutis Vaišnora